

Lluís MASGRAU
(Scanner - 2014)

Presenta una exposició sobre l'etiqueta "RECERCA ARTÍSTICA" en l'àmbit de les arts escèniques per tal de fer-ne una mena de vivisecció.

D'entrada diu que és tracta d'una etiqueta que caldria mirar de concretar per donar-li operativitat i per evitar reduir-la a una expressió banal o confusa. Per exemple sovint es barregen i s'identifiquen etiquetes com "recerca artística", "recerca pràctica" o "recerca-creació". Amb la seva intervenció Masgrau intenta aportar elements que ajudin a dilucidar algunes d'aquestes qüestions. Per fer-ho pot ser útil utilitzar tipologies que ens ajudin a concretar l'etiqueta "recerca artística". No hi ha només una tipologia possible. De fet se'n n'han proposat diverses que sovint no són excloents.

Masgrau proposa la tipologia:

- . Recerca pràctica
- . Recerca aplicada
- . Recerca sobre la pràctica artística

Aquesta tipologia parteix de la que utilitza Henk Bordorff quan diferencia entre "recerca en les arts" i "recerca per a les arts", "recerca sobre les arts".¹

RECERCA PRÀCTICA

En l'àmbit de les arts escèniques la RECERCA PRÀCTICA és aquell tipus de recerca que:

- es fa A TRAVÉS de la pràctica escènica.
- es desenvolupa en l'àmbit dels PROCESSOS de treball escènics.

D'entrada caldria no identificar automàticament la recerca pràctica amb la creació escènica. Això suposa una visió molt limitada de la recerca pràctica que no permet visualitzar-ne tot el potencial.

A banda del PROCÉS CREATIU i ha d'altres processos a tenir en compte. Per exemple EL PROCÉS PEDAGÒGIC, no en el sentit genèric de ciències de l'educació, sinó el sentit professional de les arts escèniques. És a dir el

¹ Borgdorff utilitza aquesta tipologia manlevant-la, al seu torn, a Frayling, tot i que, tal com explica ell mateix, donant-li un enfocament lleugerament diferent. "El debate sobre la investigación en las artes", Cairón no.13 *Práctica e investigación*, a cura de Victoria Pérez Arroyo y José Antonio Sánchez, Universidad de Alcalá 2010, p.29.

PROCÉS D'APRENTATGE *ESPECÍFIC* QUE FA UNA PERSONA QUE VOL SER UN PROFESSIONAL DE LES ARTS ESCÈNIQUES. En principi, aquest camp de recerca hauria de ser especialment interessant per a les escoles superiors de teatre i dansa. Ofereix la possibilitat de generar i formular UN TIPUS CONEIXEMENT QUE SERIA ALTAMENT APLICATIU per a una escola que pretén formar professionals de les arts escèniques.

La realitat canviant i emergent de les arts escèniques en les nostres societats tendeix a generar altres tipus de processos a tenir en compte, com ara els PROCESSOS LLIGATS A LES ARTS ESCÈNIQUES APLICADES o els PROCESSOS DE PRODUCCIÓ.

Per tant, la primera raó per no identificar automàticament la recerca pràctica amb la creació escènica és que no tota recerca pràctica implica la creació d'un espectacle.

La segona raó és que no tota creació escènica implica automàticament una recerca. Evidentment la recerca pràctica pot fer-se sobreposada a la creació d'un espectacle, però la coincidència d'aquestes dues coses, el procés de recerca i el procés creatiu, no és automàtica.

Tampoc s'ha de confondre el component de recerca d'un procés creatiu amb la QUALITAT DE L'ESPECTACLE. El valor de la recerca pot incloure com un element rellevant la qualitat de l'espectacle, però el seu focus principal hauria de ser el valor del coneixement nou que s'ha adquirit i formulat durant el procés.

Aleshores, la qüestió clau que es planteja és la següent:

Si la creació d'un espectacle no implica automàticament una recerca, QUINS SÓN ELS CRITERIS QUE ENS PODEN AJUDAR A DETERMINAR QUAN UNA CREACIÓ ESCÈNICA TÉ LES QUALITATS D'UNA RECERCA?

És un tema certament complex, impossible d'abastar amb una intervenció curta, però Masgrau fa algunes propostes partint de les idees de HENK BORGdorff, professor holandès de l'Amsterdam School of the Arts, i una de les persones que ha abordat amb més clarividència la qüestió que ens ocupa.

Borgdorff explica que els processos artístics contenen un CONEIXEMENT IMPLÍCIT, un coneixement tàcit, un coneixement incorporat. Un coneixement que en el món anglosaxó es denomina *KNOWING-HOW*.

També assenyala que la pràctica artística és efectivament una REALITAT COGNITIVA, però que es tracta d'un tipus de coneixement que NO ÉS CONCEPTUAL; ÉS RACIONAL PERÒ NO ÉS DISCURSIU.

Segons BORGdorff, investigar a través de la pràctica consisteix en EXPLICITAR el coneixement IMPLÍCIT en una sèrie de pràctiques, i finalment

traspasar un coneixement tàcit a l'esfera del coneixement conceptual. Aquest coneixement conceptual extrapolat del coneixement tàcit ha de ser clarament comunicat.

MASGRAU es pregunta com cal comunicar el resultat d'una recerca pràctica. Com a dues posicions radicals podríem situar en un extrem els que consideren necessari comunicar el resultat per escrit, i en l'altre la posició que considera l'espectacle per si sol com a comunicació final de la recerca. Masgrau considera que no cal que la comunicació dels resultats es faci necessàriament per escrit. Cal però que sigui clara i precisa. També considera que l'espectacle pot formar part de la manera de comunicar els resultats de la recerca, però és molt problemàtic limitar la comunicació dels resultats a l'espectacle per si sol. Entre un extrem i l'altre hi ha tot un ventall de modalitats que poden ser útils. El més adient pot ser combinar diverses modalitats amb proporcions i pesos diferents (explicacions en viu, demostracions pràctiques relatives al procés, documents audiovisuals, textos escrits, l'obra d'art que s'ha creat, mostrar exercicis...). De fet, el format per comunicar els resultats pot variar molt en funció per exemple de l'objecte de recerca. Forma part de la pròpia recerca pràctica trobar en cada cas el format més adient. Però sigui quin sigui el suport, EL RESULTAT HAURIA DE SER COMUNICAT DE MANERA CLARA.

En determinats tipus de recerca pràctica el resultat POT SER COMUNICAT EN NEGATIU. Efectivament, pot ser que la recerca no hagi donat el resultat esperat. De fet, la ciència avança moltes vegades a través de resultats negatius. ELS RESULTATS NEGATIUS TAMBÉ AMPLIEN EL CONEIXEMENT. Però un resultat negatiu es pot admetre a canvi que l'investigador sigui capaç d'explicar què i per què no ha funcionat.

Quan es parla de recerca-creació una altra qüestió que enterboleix el debat és, per utilitzar una terminologia, la confusió entre EL TEMA DE L'ESPECTACLE I L'OBJECTE DE RECERCA.

Quan es fa recerca pràctica en l'àmbit del procés creatiu cal que l'investigador tingui no només la voluntat de crear un espectacle, sinó també la voluntat explícita d'investigar alguna cosa. Això comporta la capacitat de formular o delimitar bé quin és l'objecte de recerca, independentment del tema de l'espectacle.

Quan algú crea un espectacle sobre un tema determinat es sol dir sovint que ha fet una recerca sobre aquell tema, referint-se al fet que l'artista s'ha informat, documentat sobre el tema a través de lectures, entrevistes o altres canals. Si per exemple - per posar casos que ajudin a dilucidar el punt - el tema de l'espectacle és el laberint o la identitat cultural o el terrorisme islàmic en les societats occidentals - el creador pot documentar-se o fins i tot fer efectivament recerca que articuli coneixement nou sobre aquest tema. El problema per presentar aquesta recerca en l'àmbit d'una escola superior d'arts escèniques no és la vàlua d'aquesta recerca, sinó el fet que no sigui una recerca específica de les arts escèniques. Els resultats d'un recerca

sobre aquests temes s'haurien de presentar i avaluar en altres facultats o àmbits de coneixement. Els casos que he citat a tall d'exemple podrien ser perfectament el tema d'un procés creatiu, però caldria sobreposar-hi un objecte de recerca capaç de generar un coneixement propi i específic de les arts escèniques, en tota l'amplitud que poden arribar a tenir. Algunes institucions britàniques que donen fons per fer recerques escèniques (pràctiques o teòriques) i per tant les avaluen, especifiquen aquest punt relacionat amb la recerca pràctica.

Per això Masgrau comentava abans que si hi ha voluntat de recerca en un procés creatiu caldria que l'investigador-creador fos capaç d'individuï clarament el seu objecte de recerca. Un altra qüestió és que l'objecte de recerca es modifiqui o fins i tot canviï durant el procés creatiu.

RECERCA APLICADA

Dins de la recerca pràctica s'ha parlat de la recerca aplicada. Es tracta d'una INTERSECCIÓ ENTRE CIÈNCIA I PRÀCTICA ARTÍSTICA. És aquest tipus de recerca que té un component científic molt alt (per exemple sobre les propietats específiques de determinats materials) i que té després una aplicació, unes conseqüències clares en l'àmbit seleccionat, en la mesura que obren noves possibilitats als creadors. Un exemple d'aquest tipus de recerca aplicada pot ser la que es genera des de i per a l'escenografia. O sobre les aplicacions escèniques o teatrals de noves tecnologies. En aquests cas, el que és decisiu és que les noves eines tecnològiques o els nous materials hagin estat elaborats específicament per ser aplicades en els processos de treball de les arts escèniques, la qual cosa pot eixamplar notòriament les possibilitats d'acció dels creadors.

RECERCA SOBRE LA PRÀCTICA ARTÍSTICA

En tercer lloc caldria tenir present que la recerca artística també inclou abastament la recerca teòrica. Aquest tipus de recerca fa anys que està implantada i té un gran ventall de possibilitats. En aquest cas la recerca és sobre la pràctica artística.

Sense fer judicis de valors Masgrau creu que pot ser útil distingir entre la recerca teòrica sobre els *resultats* escènics (que té una gran tradició i inclou moltes variants i punts de vista) i la recerca teòrica sobre *processos* de treball escènic (que també està ben implantada tot i que té menys tradició que l'altra).

La recerca sobre els processos pràctics de les arts escèniques implica metodologies de treball de camp i és una recerca d'alt valor aplicatiu que sol produir resultats molt útils a l'exercici de la professió.

Tal com passava en la recerca pràctica també aquí es útil tenir clar que la recerca sobre la pràctica artística pot produir-se en l'àmbit dels diversos processos de treball. Si parlem del procés creatiu es tracta d'una recerca que ja fa temps que està implantada, i que habitualment està lligada a desentranyar i a llegir processos creatius. No es tracta simplement de descriure aquest tipus de processos, sinó de tenir la capacitat d'analitzar-los.

La recerca sobre la pràctica de la pedagogia professional escènica és un tipus d'investigació que està encara poc desenvolupat, tot i que té molt potencial i sembla que hauria de ser clarament individuat i posat en valor en l'àmbit dels centres educatius superiors. També la recerca sobre processos de treball lligats a les arts escèniques aplicades és cada vegada més emergent i més plena de possibilitats altament aplicatives.

Finalment Masgrau considera que la recerca on interactuen en xarxa investigadors pràctics i teòrics té un potencial especialment gran i cada vegada és més valorada. En aquest cas la recerca es produeix simultàniament A TRAVÉS i SOBRE la pràctica artística, permetent mobilitzar en un alt grau de competència, el saber i les metodologies pròpies dels dos tipus de recerca.